

A LATIN-AMERIKAI MAGYARSÁG HELYZETE:

Az előttem elhangzott előadók egy-egy ország magyarjairól beszéltek – nekem egy és fél kontinens magyar életről kellene beszámolnom, ami nem könnyű feladat, főleg azért is, mivel több tényezőben eltérünk a többi magyar szórványtól.

Amikor a nyáron megérkeztem Bp-re, értesültem, hogy a Magyar Tudományos Akadémia egy programot szervez amit így tituláltak: "Tudományközi párbeszéd az amerikai magyar közösségekről". Megörültem, gondolván: ez pont abba a témába vág amiről nekem ma itt beszélnem kell. Az öröm nem tartott sokáig: amikor megnéztem a konferencia napirendjét, rájöttem, hogy nem az amerikai magyarságról van szó, hanem kizárólag az Északamerikai Egyesült Államok Magyar közösségeiről.

Egy hónappal később, levelet kaptam az Uruguayi Magyar Otthon alelnökétől, aki nagy örömmel számolt be élményeiről a Sao Paulóban rendezett IX-ik Latin-Amerikai Magyar Néptánc-fesztiválról. A következőket írta: " [Mult héten amikor vissza jöttünk a Fesztiválról, találkoztunk a Sao Pauloi repülőtéren a Debreceni Magyar Néptánccsoporttal, akik saját maguk fizették a repülőjegyet, hogy tudjanak részt venni egy fesztiválon Rio Grandeba, Brazília déli részén.... ez kb 650 km-re van Montevideotól és természetesen \(!\) ki mentünk a hétvégen megnézni a csoportot. Nagyon furcsa volt látni azt, hogy MO-ról jött ez a csoport és semmit sem tudtak a magyar](#)

koloniákrol Dél-Amerikában.... természetesen mondták, hogy ha tudtak volna rólunk, úgy csinálták volna az utjukat, hogy Montevideoba és talán San Pauloba és Buenosba is átmentek volna”.

Ez a két esemény fényt vet az egyik problémánkra: a latin-amerikai magyarságot nem igen ismerik, majdnem azt mondhatnám, láthatatlan. Ezért, mielőtt rátérnék a mai értekezlet lényegére, engedjék meg, hogy röviden tájékoztassam önöket rólunk, és megválaszoljam a leggyakoribb kérdéseket mivoltunkról:

-milyen országokban élnek magyarok?

-hányan vagyunk?

-hogyan élünk?

-lehet-e egyáltalán beszélni latin-amerikai magyarságról? Mi jellemez minket?

Ezekre a kérdésekre a választ a latin-amerikai magyar szervezetek vezetői által küldött anyagokból állítottam össze.

Az biztos, hogy minden latin-amerikai országban találkozhatunk magyarokkal, illetve leszármazottaikkal, viszont szervezett magyar élet manapság csak hét országban található: Argentína, Brazília, Chile, Costa Rica, Paraguay, Uruguay és Venezuela, amik mind tagjai a 2002-ben alakult LAMOSZSZ-nak (Latin-Amerikai Magyar Országos Szervezetek Szövetsége). Az említett országokon kívül még Mexikóban, Peruban és úgy tudjuk Ecuadorban is voltak aktív magyar kolóniák, de ezekben már megszűnt a szervezett magyar élet.

A következő kérdés az szokott lenni: mennyien vagyunk? Sajnos erre nem könnyű a válasz. Egy részt a bevándorlók ellenőrzése és nyilvántartása általában nem volt valami jól megszervezve, a leszármazottaknál soha sem tették fel azt a kérdést: milyen nemzetiséghez tartoznak - mint pl. az Egyesült Államokban. Ehhez még hozzá jön, hogy az első világháború előtti kivándorlók Osztrák-Magyar Monarchia útlevéllel, a Trianon utániak jelentős része pedig román, jugoszláv, orosz, stb. útlevelekkel érkeztek, és ezeket nem is jegyezték fel mint magyarokat. Ezért úgy a bevándorló magyarok, mint ezek leszármazottai esetében, csak megközelítő számokról lehet szó. Ha az ember a különböző, ezzel a témával foglalkozó irodalmat átnézi, nagy variációkat tapasztalhat. Így pl. a braziliai adatok szerint 1920 és 1929 között 50.000-en érkeztek nem magyar útlevéllel, 7.000 magyar útlevéllel, ami összesen kb. 60.000 személyt tesz ki. Viszont ugyan ebben az időben az ottani magyar konzulátus szerint 70.000 magyar érkezett, MO-i adatok szerint 150.000! Argentínáról nincsenek ilyen pontos adataim, becslések szerint az I. világháború után 10.000, a II. világháború után 40.000 magyar érkezett. Uruguay-ba 1924 és 1932 között kb. 10.000 magyar érkezett, miközben Venezuelába csak a II. világháború után érkeztek, kb. 5.000-en.

Amikor most a latin-amerikai országokba érkező magyarokról beszélek, megemlítem, hogy már a spanyol hódítókkal érkeztek magyar szerzetesek, és az 1848-as szabadságharc leverése után volt katona tisztek. Az utóbbiak között vannak kiemelkedő

személyiségek, mint pl. Cecz János, aki Buenos Airesben megalapította a hadapród iskolát, vagy Rosti Pál, aki elsőként fényképezte végig Venezuelát, Mexikót és a karibi szigeteket. A Paraguay-i és az Uruguay-i himnuszokat még a 19. században magyar zeneszerző írta.

Nagy számban a következő hullámokban érkeztek magyarok:

- Az első világháború előtt és utána érkező csoportok főleg a déli féltekén fekvő országokba érkeztek (Argentína, Brazília, Chile, Paraguay és Uruguay). Ezek hamarosan megalapították az első magyar szervezeteket, amik közül több még a mai napig működnek. Így pl. a legfontosabb brazil szervezet, a Segélyegylet, 1926 óta létezik. Uruguay-ban 1928-ban alapították az első magyar szervezetet. Argentínában a két világháború közötti emigráció két falvat is alapított, amik még ma is léteznek. Venezuelába ezekből a csoportokból nem érkeztek magyarok.
- A második hullám a II. világháború után érkezett, ők alapították meg szervezetek többségét a déli féltekén, és az összeset Venezuelában.
- Az 1956-os szabadságharc után alig érkeztek magyarok Latin-Amerikába, csak Venezuelába jöttek nagyobb számban, kb. 1.500-an, de ellentétben az u.n. nyugati szóránymagyarság többi részével, sehol sem volt nagy szerepük a latin-amerikai magyarság életében, egy pár tiszteletre méltó személy kivételével.

Ezek szerint az első tényező ami megkülönbözteti a latin-amerikai magyarságot az, hogy **a koloniákat meghatározó magyarság**

utolsó hulláma a második világháború után érkezett. Ezek az adatok azt jelentik, hogy a latin-amerikai magyarság esetében nem csak a 2.- és 3.-ik, hanem az 4.- és 5.-ik generációról is szó van!

Annak ellenére, hogy általában egy bőrönddel érkeztek, ezek a meghatározó rétegek úgyszólván azonnal hozzá kezdtek a szervezkedéshez, és eleitől kezdve két célkitűzésük volt: egymáson segíteni és magyarságukat megtartani és tovább adni leszármazottaiknak. Számukhoz képest hihetetlen sok egyesületet alapítottak: egyházközösségeket, ezekhez kapcsolódó nőegyleteket és vasárnapi iskolákat, cserkész csapatokat, segélyegyleteket, hétvégi iskolákat, irodalmi és más kulturális egyesületeket, öregotthonokat, önképzőköröket, néptáncgyűtéseket, úgy mint az MHBK és vitézi rendek helyi csoportjait. Újságokat adtak ki majdnem minden országban. Általában egy, vagy, a nagyobb kolóniák esetében, több, komolyabb saját tulajdonú ingatlanuk volt, így a különböző elnevezésű Magyar Házak, amikben szervezeteink működtek és működnek. Ezekben, úgyszólván a hét minden napjának estéjén, de biztosan minden hétvégén állandóan összejövetelek és műsorok voltak. A nagyobb kolóniák kölcsönkönyvtáraiban 4-5-6 ezer könyv található.

Egy pár adat: 1985-ben Braziliában 27 magyar szervezetet jegyeztek fel, Venezuelában még 1990-ben 16 volt. Argentínában 7 magyar nyomda működött, amik az emigráció nagy részét a MO-n nem kapható magyar klasszikusok úgy mint az emigrációban működő írók műveivel látták el. A rendszeres, heti illetve havi műsorok mellett

természetesen megemlékeztek a nemzeti és egyházi ünnepekről, búcsukat, vásárokat, bálokat, kulturális rendezvényeket is szerveztek.

Ennek a pezsgő magyar életnek a megvalósításához volt és van Latin-Amerikában egy segítő tényező: **az összes befogadó országnak erősen központosított politikai és gazdasági adminisztrációja van, így a magyarok nagy számban ezekben a gócpontokban telepedtek le, ami megsegítette a szervezkedést.** Ebben is eltérünk a többi nyugati magyarok helyzetétől.

A harmadik tényező, ami a latin-amerikai magyarságot jellemzi, az, hogy bár abszolút szabadon élünk és szervezkedhetünk, a II. Világháború kezdete óta **soha semmilyen segítséget nem kaptunk sehonnan.** Ez azt jelenti, hogy az összes szervezetünket saját erőnkől kell fenntartani. Az viszont nálunk is úgy van, mint mindenhol a nyugati magyarságban, hogy mindenki ad honorem dolgozik a magyar ügyben, esténként, hétvégeken, vagy a szabadságunk alatt.

A negyedik tényező, ami erősen megnehezíti az életünket, **a latin-amerikai országok politikailag és gazdaságilag viharos és labilis helyzete.** Aki valamelyest újságot olvas, tud a gyakori gazdasági válságos helyzetekről, a néha négy számos inflációkról, a deviza zárlatokról, a tömeges csödbe menetelekről. Ami a politikai helyzetet illeti, ritkán sikerül a demokratikus rendszereknek megmaradnia, amiket aztán deklarált vagy álcázott diktatúrák váltanak le. Ezek a tényezők nem csak a szervezetek fenntartását nehezítik meg, hanem

minden ilyen negatív hullám egész családok vagy “csak” a fiataljaink tovább emigrálását ösztönzi.

Ehhez hozzá jönnek a szórványban élöket mindenhol sújtó folyamatok: a fiataloknak a mind nehezebb megélhetőségi lehetősége, a vegyes házasságok szaporodása, az idősebb generációk és főleg a papok kihalása, a meglévő ingatlanok elavulása, az új generációk eltávolodása a mindinkább gyengülő magyar nyelv tudás és a hiányzó magyar élmények miatt. Ezek után logikus megkérdezni: mi a helyzet napjainkban?

Szervezeteink száma csökken: vagy csendesen megszűnnek, vagy különböző csoportok egyesülnek. Argentínában kb. 17, Braziliában 14, Venezuelában 12 szervezet működik ma. A kisebb kolóniákban egy-egy szervezet működik még. A megmaradt szervezetekben is általában csökken a tagok, a rendezvények, és az ezeken megjelentek száma.

-Argentínában 10.000 magát magyar leszármazottnak valló személy található, nincs katolikus pap, a református most tér vissza MO-ra és a szép ingatlanukat el kell adni, mivel nem tudják fenntartani, a cserkész parancsnokok panaszkodnak, hogy mind nehezebb magyarul beszélő gyerekeket találni.

-Braziliában még 2.000 címre mennek ki a magyar programok, de a címzettek közül csak egy töredék jelenik meg a különböző rendezvényeken, a Sao Paulo-i Könyves Kálmán Szabadegyetem résztvevői 70-ről 25-re csökkent, a református és evangélikus

egyházközösségek már nem működnek pap hiány miatt, az eredetileg 19 bencés apátból három, 80 év fölötti él még.

-Venezuelában a múlt nyáron hunyt el idős korában a katolikus pap, a református is 70 év fölötti. Nagy büszkeségünk, a nyugati emigrációban talán egyedi mindennapos óvoda, amely 32 év működés után bezárt, óvónő hiány miatt. A két néptáncsoport nem tudta magát képviseltetni a Latin-Amerikai néptánc-fesztiválon, mert nem tudták kifizetni a repülőjegyeket.

Ezek persze csak példák, sok más adatot tudnék idézni. Mi ennek a jelentősége a jövőre nézve? Itt a vég, nyugodjunk bele, megszününk létezni? Talán még egy-két évvel ezelőtt ettől tartottam volna. De most úgy látom van remény arra, hogy még egy ideig megmaradhassunk. Pontosan az utolsó évek bizonyítják azt, hogy nagyon is megvan a kolóniákban az élniakarás! A latinamerikai magyarság, mint a fönix madár, újból és újból felszáll feltételezett poraiból! Ennek bizonyítására csak a legfeltünőbb példákat szeretném említeni.

Már többször beszéltem a Sao Paulóban júliusban megrendezett IX. néptánctalálkozóról, amin három országból 140 fiatal, a 11 működő néptáncsoportból 5 vett részt, a MO-i Csillagszemű csoporttal együtt. Két nyilvános, dugig teli színházi előadás mellett egy hetes táncszemináriumot is rendeztek. Olyan jó volt a felkészültségük a latin-amerikai táncsoportoknak, hogy meghívást kaptak MO-i fellépésre.

Két évvel ezelőtt nagyszabású megemlékezés volt Venezuelában 1956-ról (mint minden más latin-amerikai országban), amelyen felavattuk a Magyar teret is (megjegyzem úgy Buenos Airesben, mint Santiago-ban és Sao Paulóban is vannak nagyon szép magyar terek).

A caracasi Magyar Ház-ban a különböző szervezetek által rendezett havi közös ebédeken növekszik a résztvevők száma – augusztusban 170-en voltak jelen.

Argentínában a múlt hét végén rendezték az 50. jubileumi cserkészbált – már előtte egy héttel 820 személy vett belépőt. Most augusztusban boldogan tért vissza Buenos Aires-be a RK Mindszentyneum elnöke: elérte, egy magyar piarista pap kimenetelét Argentínába azzal a feladattal, hogy főleg a fiatalokkal foglalkozzon. A már 15 éve alapított Coral Hungaria-ból alakult Ars Hungarica 2006-ban megkapta az argentin zenekritikusok szövetségének díját mint a legeredetibb programot szervező zenei intézmény. Ennek a csoportnak a célkitűzése: ismertetni a magyar zenét. 2006-ban Bartók fesztivált, 2007-ben Kodály fesztivált, 2008-ban pedig 8 estén keresztül Magyar Kultúra Hetet szervezett, és szeptemberben Kodály Zoltán Hány János daljátékának lesz délamerikai ösbemutatója. Az igaz, hogy az 1929-ben alapított havi megjelenésű Dél-Amerikai Magyar Hírlap 2004 januárjában megszűnt, de már egy év múlva beindult utódként az Argentinai Magyar Hírlap, nagyon szép kivitelben, 16 oldallal, ami most már az egyetlen latin-amerikai magyar nyelvű újság.

Tehát: AZ AKARAT MEGVAN A TÚLÉLÉSHEZ, még ég a láng. Hogy meddig, az már nem csak tőlünk függ, mert minden pozitív visszajelzés dacára a helyzet kritikus, és az utolsó órát ütötték. Megkérdeztem a latin-amerikai magyar szervezetek vezetőit, mi lenne szükséges ahhoz, hogy továbbra is meg tudjunk maradni. Szinte egyhangúan válaszoltak:

Szervezeteink mind kevésbé tudják kitermelni az életben maradáshoz szükséges anyagiakat, főleg ami az ingatlanok karbantartását illeti, és anyagi támogatásra szorulnak – szervezetek nélkül pedig nincs magyar élet. Azzal a szomorú helyzettel kell szembesülnünk, hogy néha már majdnem 100 év büszke önfenntartás után, gazdasági segítségre van szükségünk.

A legnagyobb gond viszont vitathatatlanul az új generációk megtartása a kolóniák, és MO részére.

Ezzel kapcsolatban tudomásul kell venni, hogy a magyar nyelv kopása exponenciálisan növekszik, tehát a **magyar nyelv tanítása az egyik legfontosabb célkitűzésünk kell legyen!** Eddig a magyar iskoláinkban, a cserkészletben, a vasárnapi iskolákban kevés kivétellel amatőrök tanítottak – mamák, nagyanyák, más önkéntesek. Ez a megoldás ma már nem működik: a mamák és nagymamák is lassan 2., 3. generációsak. Tehát nem csak hogy képzett tanárookra, **hanem speciálisan képzett tanárookra van szükség,** akik tudják hogy kell a szórványban felnőtt gyerekeket tanítani, gyerekeket, akik

mindinkább olyan családokból származnak, ahol az egyik szülő nem magyar leszármazott, otthon nem beszélnek magyarul.

Erre két megoldás is van: vagy ilyen tanárok kiképzése MO-n, és/vagy a már oktatással foglalkozó amatőr tanárok továbbképzése.

De még a tanárokkal sincs megoldva a probléma, ha nem létezik **egy megfelelő tananyag**. Egy pár óra hetente nem elegendő ahhoz, hogy egy nyelvet meg lehessen tanulni, akár milyen jó is a tanár. Ezért olyan tankönyvek kidolgozására van szükség, amelyeket hétközben is használhatnak magyarul nem beszélő személyek, vagy maguk a fiatalok is.

A fiatalok megtartása szempontjából van még egy NAGYON FONTOS TÉNYEZŐ - MADJNEM AZT MONDHATNÁM A LEGFONTOSABB: **OKOT KELL ADNI NEKIK, HOGY MAGYARUL AKARJANAK TANULNI, HOGY MAGYAROK AKARJANAK MARADNI, más szóval MOTIVÁLNI KELL ÖKET.**

Még a mi generációnk részére ez természetes volt: mi még azt mondhatjuk: MO a hazánk, ott születtünk. Igaz, hogy nem sok saját élmény kötött minket MO-hoz, de szüleink élményei még élénkek voltak bennünk. Azt kell elérni, hogy fiataljainknak is legyenek saját tapasztalataik, élményeik, amik MO-hoz, a magyarsághoz kötik őket, amik ösztönözzék őket, hogy ezt a kulturát, ezt a nyelvet SAJÁTUKKÁ tegyék.

Már magukban a koloniákban létezik két olyan lehetőség, ami megadja a fiataloknak a magyar élményt. Kétségtelen, hogy az egyik

legfontosabb a **néptánc**. Ha megvizsgáljuk a latin-amerikai néptánc csoportok alapítási dátumait, rájövünk arra, hogy ez egy relativ késői fejlődés. A Buenos Aires-i Regös és a Venezuela-i Gyöngyösbokréta az elsők voltak, 1960 körül, a többiek már a 70-es, 80-as, 90-es években indultak, sőt napjainkig még mindig alakulnak új meg új csoportok. A Liliom gyermekcsoport 2006-ban alakult abban a Buenos Aires-től 900 km-re fekvő Chaco megyében, ahol már 90 éve létezik magyar település.

Uruguay-ban már alig van magyarul beszélő személy, de a Tündérgert néptánc csoport 3 szinten működik 70 fiatallal, erősen támogatva a kolónia által.

Ha egy jó tánctanár kezébe kerülnek a fiatalok, igazi magyar élménnyé változhat a néptánc: földrajzot, történelmet, népművészetet lehet beleszőni a tanításba; a zene, a szép viseletek, a fellépések, igazi magyar élménnyé válnak, és csodálatos, hogy felkeltse az érdeklődést a magyarság iránt.

Ezért nagyon fontos ennek a mozgalomnak a támogatása, legyen az **néptánctanárok kiküldésével, népviseletek beszerzésével vagy a néptáncfesztiválok támogatásával.**

A következő, vagy sokak számára a párhuzamos lépés a **cserkészlet**, ami szintén élményt nyújt a fiatalok számára. Főleg a nemzetközi táborok, amik több országból hozzák össze a fiatalokat, megfoghatóvá teszik előttük a magyar nyelv elsajátításának fontosságát. A 80-as, 90-es években ft. Köllek György által rendezett nemzetközi cserkész táborok pl. egy életre tartó magyar élményekkel látták el a résztvevőket.

Ezek az élmények a magyarsághoz kötik a fiatalokat, de még nem MO-hoz. Egy fiatalnak az a lehetőség hogy személyesen **megismerje azt az országot amiről annyit hallott**, egy életre meghatározó élményt jelenthet és egy pár MO-on eltöltött hónap igazán bensőségesé teszi a magyar nyelv tudását is. Ez a látogatás sokszor, a nagyon magas utazási költségek miatt, kivitelezhetetlen. Ennek az élménynek a megvalósításában példamutató az argentin Zrinyi Ifjúsági Kör ösztöndíj programja, amin keresztül 1988 óta fiataloknak több hónapos MO-i tartózkodásra fizeti a repülőjegy árát, zsebpénzt és lehetőséget ad arra, hogy középiskolákban vagy a Balassi Bálint Intézet hungarologia évén vegyenek részt. Ezzel a témával kapcsolatban, fontos megjegyezni, hogy nagy hiányt jelent részünkre az az oktatási törvény változtatás, ami kizárta a nyugati diákokat az egyetemi tanulás lehetőségéről MO-on!

Élményszerző megoldások lennének még a MO-i ifjúsági táborok, de a máig létező lehetőségek részünkre nem használhatók: egy részt ismét a magas repülőjegyek ára miatt, másrészt pedig az általában egy heti időtartam miatt, ami túl rövid ahhoz, hogy valaki ezért MO-ra utazzon.

Ezek után miért mondtam azt, hogy mégis optimistábban látom a jövőt? Azért, mert az utolsó években úgy tűnik talán megértettek minket, talán megvalósul az a támogatás, ami szükséges ahhoz, hogy legalább is még egy időre megmaradjunk.

Múlt év szeptembere óta kapunk folyamatos anyagi támogatást az anyaországtól, a Miniszterelnöki Hivatal-on keresztül, ami megengedi, hogy, egy részt, előre tervezhessünk, más részt oda tudjuk irányítani a segítséget, ahol leginkább szükséges: így pl. elindult a paplak felújítása Caracas-ban, a Szent László iskola tatarozása Buenos Airesben.

A felsorolt sikerek is részben annak köszönhetőek, hogy bár kevés, de olyan támogatást kaptunk, ami meghatározóan segített a kivitelezésükhöz. Sokszor egy relatív kis segítség nagyon sokat jelent:

- Az említett Magyar tér megvalósításához kaptunk hozzájárulást
- A Sao Paulo-i fesztiválra két néptáncos megkapta a repülőjegyet, ami lehetővé tette a néptánc szeminárium megvalósítását.
- Lehetségessé vált, hogy egy lelkész havonta egyszer utazzon Buenos Airesbe magyar istentiszteletet tartani.
- Ahhoz, hogy az Ars Hungarica előadja a Háy Jánost, szükséges volt a két szólista és a karmester repülőjegyének a fedezése, amit szintén megkaptunk.
- A mi tanáraink továbbképzésére lenne már lehetőség a Győr-i egyetem nyári továbbképző tanfolyamán, de sajnos ezt az utat nem

tudjuk kihasználni, mivel eddig egy személyen kívül senki sem tudta megfizetni a szükséges utiköltséget.

-A szórványban élő magyar nyelv tanításához szükséges anyag kérdésében is van ok a reménységre: a jövő hét végén Svédországban egy olyan műhelyen veszek részt, ahol remélhetőleg a szórványmagyarság részére kidolgozandó tankönyvek megvalósításán fogunk dolgozni, amiben szintén a MEH-től kapunk támogatást.

Igy tehát hozzászólásomat óvatosan optimista szavakkal fejezhetem be: igaz, az utolsó órákat éljük, de ha igazán és komolyan számíthatunk a mindenkori magyar kormány támogatására, vagyis egy egységes magyar szórványtámogatási politika kidolgozására és megvalósítására, akkor van esélyünk a megmaradásra.

Kunckelné Fényes Ildikó
Felsőpulya, 2008 szeptember

X. Kufsteini Tanácskozás